

## บทคัดย่อ

โครงการวิจัยรูปแบบการฟื้นฟูแหล่งอาหารในป่าห้วยไร่ปลายนาคีที่เหมาะสมกับชุมชนหนองปอ ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม สัญญาเลขที่ RDG51E0014 มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ เพื่อ 1) ค้นหาผู้รู้ องค์ความรู้และภูมิปัญญาในการจัดการป่าห้วยไร่ปลายนาคีที่มีในชุมชน 2) ศึกษาพื้นที่ ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่าห้วยไร่ปลายนาคีต่อครอบครัว และชุมชน 3) ศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมของป่าห้วยไร่ปลายนาคี และ 4) สร้างรูปแบบในการฟื้นฟูป่าห้วยไร่ปลายนาคีที่เหมาะสมกับชุมชนหนองปอนั้น ผลการศึกษา พบว่าหากจำแนกเอกสารสิทธิ์ของป่าห้วยไร่ปลายนาคีจากมากไปน้อย คือ ส.ป.ก. 4-01 73 ไร่ 19 รอย รองลงมาคือ นส.3 21.2 ไร่ 9 รอย และโฉนด 7 ไร่ 3 รอย ตามลำดับ สรุปว่าพื้นที่ป่าห้วยไร่ปลายนาคีที่ถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นที่ ส.ป.ก. 4-01 ชาวบ้านหนองปอใช้ป่าห้วยไร่ปลายนาคีสำหรับหาอาหาร ซึ่งทำให้เห็นว่า การพึ่งพาป่าห้วยไร่ปลายนาคีเพื่อการบริโภคนั้นยังมีอยู่มากนั่นเอง เนื่องจากอาหารที่ได้จากป่าห้วยไร่ปลายนาคีนั้น เป็นอาหารตามฤดูกาล

องค์ความรู้และภูมิปัญญาในการจัดการป่าห้วยไร่ปลายนาคี ได้แก่ไม่ไผ่พรวนดิน ปล่อยให้ไม้พื้นล่างเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและดูแลรักษา ทำพิธีกรรมการบวชป่าให้กับต้นไม้ใหญ่ทุกต้น ตั้งศาลเจ้าป่าไว้ในป่าชุมชนและป่าห้วยไร่ปลายนาคี สาเหตุที่ทำให้เกิดการทำลายป่าห้วยไร่ปลายนาคีคือ ชาวบ้านต้องการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ออกเอกสารสิทธิ์การเข้าทำประโยชน์และการถือครองกรรมสิทธิ์ให้ และเพื่อให้มีที่ดินทำกินแบ่งปันให้กับลูกหลานอีกต่อไป ซึ่งสร้างผลกระทบจากการทำลายป่าห้วยไร่ปลายนาคี พบว่า แหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลงหรือหมดไปแหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลง ทำให้ชาวบ้านหันไปพึ่งอาหารจากตลาด ร้านค้าในชุมชน และรถขายเร่ที่มาขายอาหารในชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารใหม่ของชาวบ้าน

รูปแบบการฟื้นฟูป่าห้วยไร่ปลายนาคีที่เหมาะสมกับชุมชนหนองปอ มี 2 ระดับคือ ระดับครอบครัวทำได้โดย การอนุรักษ์พื้นที่โดยการกันพื้นที่ป่าห้วยไร่ปลายนาคีเป็นเขตอนุรักษ์ การสร้างศาลปู่ตา หรือศาล การปลูกไม้ผลเสริมในพื้นที่ป่า และการเพิ่มหรือขยายพื้นที่ป่าห้วยไร่ปลายนาคี ส่วนระดับชุมชน จะต้องมีการสร้างความร่วมมือในการปลูกป่าห้วยไร่ปลายนาคีในระดับชุมชนนั้นโดยการร่วมกันปลูกป่าห้วยไร่ปลายนาคีทุกวันสำคัญ โดยการลงแขกปลูกป่าห้วยไร่ปลายนาคี พัฒนากลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ในชุมชนให้มีพันธุ์ไม้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายกระโหล่งโป่งแดง และยอมรับกติกาดูแลป่าของเพื่อนบ้าน เช่น การสร้างเขตอนุรักษ์ป่าห้วยไร่ปลายนาคีของเพื่อนบ้าน หรือไม่ฝ่าฝืนกฎการรักษาป่าของเพื่อนบ้าน